

Intentioneel-meditatieve preekvoorbereiding

Een pleidooi voor *exercitia spiritualis*

Het proces van preekvoorbereiding verloopt in de gereformeerde traditie volgens een vastomlijnd proces – van interpretatie naar communicatie (Immink, 2008, pp. 9-20; Immink 2018, pp. 210-221). Daarbij is de vraag 'hoe kan ik de boodschap overbrengen die ik in de tekst heb gevonden?' belangrijk. De homileet wordt hierbij genooddaakt om een analytische en cognitief-kritische leeshouding aan te nemen. De vraag is echter of deze omgang met de tekst de betekenis werkelijk ontsluit. Om te resoneren met de binnenkant van een tekst is geen beschikbaarheid, maar toegankelijkheid nodig (Rosa, 2022, pp. 56-57).

Deze toegankelijkheid is wat ons betreft meer dan de uitvoering van een stappenplan of het beheersen van exegetische competenties om een tekst uit te leggen. Daarom pleiten we in deze bijdrage voor een intentioneel-meditatieve manier van preekvoorbereiding, door het te beschouwen als een primair geestelijke oefening (*exercitium spiritualis*). Volgens Van Ekris (2022) wordt de kwaliteit van de omgang met de Schriften mede bepaald door de geestelijke attitude en participatie van de prediker in het preekproces. In wat volgt, wordt gesuggereerd dat het begrijpen en beoefenen van het preekproces als een geestelijke oefening kan helpen bij het overbruggen van de kloof tussen het geven van informatie en het bevorderen van transformatie. Dit resulteert (hopelijk) in meer

dynamische en impactvolle preken (Boersma, 2023; Tilis, 2019). Als zodanig moet een prediker de preekvoorbereiding intentioneel benaderen en beschouwen als een geestelijke oefening (Harvey, 2012). Zo'n geestelijke focus van het lezen van de Schrift in het proces van het voorbereiden van een preek, resoneert met een opmerking van de monastieke auteur Bernardus van Clairvaux (1090-1153): 'Vandaag lezen wij uit het boek van de ervaring (*hodie legimus in libro experientiae*) [...] Het is een verzegelde bron (*fons signatus*) waartoe de vreemdeling geen toegang heeft. Alleen wie eruit drinkt, zal er nog steeds naar dorsten' (Clairvaux, 1616, pp. 542, 566). Deze stem kan worden aangevuld met vele andere monastieke stemmen. Een stem uit de vroege kerk vinden

we in de brief van Origenes (1998, p. 192) aan Gregorius Thaumaturgus: 'Devote yourself (proseche) first and foremost to reading the holy Scriptures (theiōn graphon); but devote yourself (proseche)...knock on its closed doors and it will be opened to you...' Deze geestelijke focus biedt, volgens de filosoof Emmanuel Falque (2015, p. xxi), 'the lived experience internal to the texts of the tradition' en moedigt iemand aan dit vandaag opnieuw te ontdekken. Voor de hedendaagse toehoorder zijn preken vaak voorspelbaar, informatief maar, 'autonomous and unrelated to the speaker and hearer'. Er is zelfs sprake van een 'nonparticipation between the messengers and the message' (Craddock, 2002, pp. 39-40). De preken hebben zowel voor prediker als toehoorder een 'dead air of familiarity' (Craddock, 2002, p. 17). Volgens Douma (2008, pp. 13-14) zijn 'niet weinig hoorders kritisch over de preken die ze horen [...]. Samenvattend komt die kritiek erop neer dat veel hoorders niet de ervaring hebben dat de preken die ze horen over hen gaan: ze herkennen zichzelf en hun leven er niet in.' Preken wordt een combinatie van beschrijvend historisch verslag, theologische interpretatie en morele toepassing – geen ervaringswerkelijkheid – er is sprake van een objectivering en abstractie van het Woord. Er ontbreekt iets: ervaring. Zowel in de rooms-katholieke als in de protestantse traditie is woorden gegeven aan dit tekort.

Post-Vaticanum II

Sinds Vaticanum II (1962-1965) is er hernieuwde aandacht voor de prediking, waarbij wordt benadrukt dat de homilie moet worden voorbereid en uitgesproken vanuit een houding van gebed (Homiletic Directory, 2015, §26;

§3; Rahner, 1968, pp. 20-38; Jabush, 1968). Volgens Carrell (1999, p. 130) is het gebed de eerste stap in een prediking die fungeert als een venster op God.

De homilie maakt deel uit van de liturgie en is 'a discourse [on the basis of the sacred text] about the mysteries of faith and the standards of Christian life', die wordt gehouden 'in a way suited to the particular needs of the listeners.' Het is 'essential, however...that the preacher makes the Word of God central to his own spiritual life' (Homiletic Directory, 2015, §8) en '[is] penetrated by that word which will also penetrate others, for it is a living and active word' (Franciscus, 2013, §150). Als zodanig is de preek 'born of meditation' (Benedictus XVI, 2010, §7). De dialoog tussen God en zijn volk leidt tot 'sacramental communion' (Franciscus, 2013; Redemptionis Sacramentum, 2004). De katholieke vernieuwing van de prediking benadrukt dus het belang van preekvoorbereiding in de context van het gebed (*oratio*) en de persoonlijke verinnerlijking van de Schrift (*lectio*).

Gereformeerd perspectief

Jos Douma legt vanuit een gereformeerd perspectief nadruk op de rol van meditatie, opmerkzaamheid en spiritualiteit in de voorbereiding op de preek (Douma, 2008). Meditatie wordt niet alleen gezien als een methode, maar als een theologisch en spiritueel kernmoment dat de predikant helpt om in aandachtige aanwezigheid de Schrift te benaderen. In deze contemplatieve houding ontstaat ruimte voor bezinning, creativiteit en geestelijke diepgang, waardoor de preek niet alleen informatie overdraagt, maar een doorleefd en vernieuwend geheel wordt. Spirituele vorming van de

predikant zelf is hierin essentieel: hij fungeert als getuige en mystagoog; hij leeft het Woord dat gepreekt wordt. De combinatie van opmerkzaamheid, geestelijke ontvankelijkheid en creatieve betrokkenheid vormt zo het hart van een preekproces waarin meditatie fungeert als brandpunt van inspiratie en bezieling. Douma onderscheidt, in lijn met de christelijke traditie, twee vormen van meditatie: de meditatie als vorm van omgang met de Schrift en de meditatie als oefening van de contemplatieve grondhouding. 'Deze beide vormen van meditatie hebben hun eigen waarde voor het preekproces. Ze bieden perspectief op een spirituele verdieping van de preekvoorbereiding en van het preken: door de meditatie wordt het preekproces een door de Geest van de spiritualiteit doorademd gebeuren. De meditatie als vorm van omgang met de Schrift betekent dat de predikant zich ook zelf laat aanspreken door het Woord en dat hij zich als eerste hoorder openstelt voor de omvormende kracht van de Geest.' (Douma, 2008, p. 290).

Meditatieve benadering

Zowel de gereformeerde als de katholieke traditie erkennen het belang van geestelijk engagement bij het preekproces. In diverse homiletieken is sprake van een integratie van meditatie in het preekproces (zie bijv. Douma, 2008, p. 242v.). Deze meditatieve fase in de preekvoorbereiding zou een vorm van 'ontsluiting' genoemd kunnen worden. Meestal is deze fase echter geïnstrumentaliseerd en gaat het om een mengeling van exegese, theologische reflectie en gedachten voor de preek en heeft het daarom geen zelfstandige betekenis (Baars, 2008; Van de Weg, 2020).

De primaire focus van onze bijdrage is de

kloof tussen geestelijke betrokkenheid en praktische uitvoering te adresseren door te schetsen wat wordt getypeerd als een *intentioneel-meditatieve benadering*.

Een meditatieve benadering van het lezen en uitleggen van de Schrift is essentieel voor het maken van een preek die het hart, verstand en gevoel wil binnendringen. Deze benadering houdt in dat de homileet intentioneel tijd besteedt aan het lezen, herlezen, mediteren en bidden over de Schrift totdat deze zich opent voor het hart en het begrip (cf. Luc. 24,32, 45; Hand. 16,14).

Deze meditatieve benadering, waarbij bewust tijd wordt gereserveerd voor gebed en overdenking van de Schrift, staat in schril contrast met de heersende waarden van onze moderne cultuur (Rosa, 2016). In een wereld vol digitale afleidingen en een constant streven naar productiviteit en efficiëntie, lijkt het tegencultureel of onproductief om stil te staan bij de aanwezigheid van de levende God door Zijn levende Woord (*coram Deo*). In de hedendaagse cultuur wordt constant productief zijn vaak gelijkgesteld aan succes. Zie op dit punt de tegenstemmen van Han (2022) en Pfauth (2024).

Preekvoorbereiding vraagt om die tegendraadse wijze van denken, waarin de stilte omarmt wordt om Gods stem te vernemen door Zijn Woord. De voorbereiding van een preek als geestelijke oefening rust ons toe om Gods Woord te verkondigen. Het voorbereiden van een preek als geestelijke oefening houdt vier sleutelementen in: lezen, bidden, meditatie en contemplatie. Met het benoemen van deze vier elementen raken we aan een wijze van lezen, die in de vroege kerk opkwam en in de middeleeuwse traditie tot volle bloei kwam: de *Lectio Divina*.

Hoewel *Lectio Divina* van grote waarde is voor de preekvoorbereiding en een sterke aanhang heeft binnen de katholieke traditie, blijft de protestantse traditie verdeeld over de waarde ervan. Enerzijds wordt er gepleit voor de integratie in persoonlijke en gemeenschappelijke spirituele disciplines, maar anderzijds wordt er ook gewaarschuwd voor de toepassing ervan. Voorstanders van *Lectio Divina* in het protestantisme suggereren een verrijking van het geestelijk leven als aanvulling op de klassieke gereformeerde hermeneutiek. Zie bijvoorbeeld Angela Lou Harvey (2012), Eugene Peterson (2006), Evan Howard (2012) en Carol Van Klompenburg (2020). Critici van *Lectio Divina* uiten hun bezorgdheid over de subjectieve benadering van de Schrift en de mogelijke afwijking van gezonde hermeneutische principes. Zie bijvoorbeeld Nathan Busenitz (2015), Tim Challies (2014) en David Helm (2014). De auteurs van dit artikel erkennen enerzijds de mogelijke gevaren van een te subjectieve benadering van de Schrift. Anderzijds mag de katholiciteit van de christelijke traditie met betrekking tot de omgang met de Schrift niet worden veronachtzaamd (zie Ef. 3:18).

Praktische implementatie

Lectio divina is een wijze van lezen die vier fasen behelst, namelijk *lectio* (lezen), *meditatio* (meditatie), *oratio* (gebed) en *contemplatio* (contemplatie) vormen het kader van deze leespraktijk (Van de Weg, 2025.). Met andere woorden: herhaaldelijk lezen, doordachte en uitgebreide reflectie op afzonderlijke woorden of zinnen, biddende reflectie op ons eigen leven in het licht van onze meditatie en ten slotte stil rusten in de liefde van God als de vier basiselementen van deze wijze van om-

gang met de tekst. Een preek is dus het product van de meditatieve lezing van de prediker zelf en het resultaat van een ontmoeting met God in Christus.

Inleidende opmerkingen

Voordat overgegaan wordt tot bespreking van de vier basiselementen, eerst enkele inleidende opmerkingen.

Ten eerste: een meditatieve benadering van de Schrift begint met eerbied voor de grondtalen. Deze nadruk betekent niet dat vertalingen onbetrouwbaar zijn, maar wel dat verdieping in de grondtaal nieuwe nuances kan ontsluiten die essentieel zijn voor geestelijke reflectie. Bijvoorbeeld: het Hebreeuwse woord חֶסֶד (*hesed*) wordt vaak vertaald als “barmhartigheid” of “verbondstrouw”, maar draagt een rijkdom aan betekenis die pas goed tot zijn recht komt door meditatie. Het Griekse λογος (*logos*) in Johannes 1 betekent meer dan alleen “woord”; het verwijst naar orde, betekenis en scheppingskracht. Een meditatieve lezing in de oorspronkelijke taal helpt dus om de tekst op een dieper, geestelijk niveau te ervaren.

Ten tweede: *Lectio Divina* betekent geen vervanging van andere hermeneutische benaderingen. Meditatieve schriftlezing is geen alternatief voor zorgvuldige exegese. Het vult deze juist aan. Klassieke onderdelen van preekvoorbereiding, zoals grammaticale analyse, heilshistorische lezing en canonieke interpretatie blijven noodzakelijk. De meditatieve benadering voegt een existentiële dimensie toe: hoe spreekt deze tekst tot mijn hart – geleid door de Geest?

Ten derde: de vier sleutelementen zijn een geestelijk en dynamisch proces. De stappen van *Lectio Divina* vormen geen starre methode,

maar een levend proces (zoals geïllustreerd in Joh. 3,8: "De wind waait waarheen hij wil..."). Elke stap in de *Lectio Divina* vloeit voort uit de vorige, maar de volgorde kan door de Geest ook doorbroken worden. Het is een oefening in ontvankelijkheid, niet in controle.

Lezen (Lectio)

Het lezen van de Schrift wordt vaak verbonden met verkondiging en onderwijs. Bij het voorbereiden van een preek brengt het lezen van de Schrift je in de aanwezigheid van de levende God, die zichzelf openbaart door Zijn Woord (Jes. 40,8; Heb. 4,12). Dit vraagt om een besef dat in de woorden van de Schrift een betekenisvolle realiteit gelegen is. De Schriften ademen de geestelijke werkelijkheid van God. Om die geestelijke werkelijkheid op het spoor te komen is geestelijke ontvankelijkheid nodig. Dit vraagt om een hernieuwde focus op het lezen van de Schrift als een geestelijke praktijk – een traditie die diepgeworteld is in de vroege kerk, de Reformatie en de vroegmoderne gereformeerde periode (inclusief de Nadere Reformatie en het puritanisme). Zie bijvoorbeeld Beeke (2018), Beeke en Jones (2012), Schwanda (2010) en Packer (1994). Een omvormende lezing is vereist – een praktijk die gericht is op transformatie op het niveau van het hart en die een openheid en volgzaamheid vraagt voor wat de Schrift over jezelf onthult. Deze wijze van lezen houdt in dat je bij de tekst blijft tot deze zijn transformerende inzichten onthult. Het vereist de bereidheid om je te laten raken en te veranderen door de waarheid die door de Schrift oplicht. De omvormende en transformerende kracht van het Woord kan niet alleen een nieuwe identiteit in Christus vormen, maar ook elke dimensie van iemands hart en leven bin-

nendringen. Zie Kimble (2004), Brandt & Frederick (2021), Kim (2016) en Ooi (2015). Deze omvormende spirituele leespraktijk ontvouwt zich dan ook als een participerende benadering van het lezen van de Schrift en bevordert een transformerende ervaring die iemand in staat stelt Gods Woord diep te verinnerlijken door Gods Geest.

Het lezen van de Schrift begint met bidden om de leiding van de Heilige Geest. Gebed helpt de prediker om zich los te maken van de wereld, haar zorgen en uitdagingen, en zich te heroriënteren op God en Zijn Woord. Dit vraagt om een andere geesteshouding dan die van de *analyticus*, en die van de *interpreet*, namelijk een fenomenologisch-geestelijke houding van devotie, een 'kinderlijke naïviteit in het lezen van de Schrift' (Webster, 2003, p. 105), een attitude van verwondering en liefde (Webster, 2003). Hierbij is de primaire vraag niet: hoe haal ik een preek uit deze tekst? Je benadert de tekst alsof je hem voor het eerst leest, ook als je al bekend bent met de woorden of denkt ermee bekend te zijn. Bovendien vereist zo'n lezing het opzijzetten van vooroordelen en voorkennis over de tekst – een uitdagende taak voor een prediker, dat geven we onmiddellijk toe – om de aandacht te richten op de doorleefde ervaring van het omgaan met de tekst. Met andere woorden, de aandacht van de prediker verschuift naar wat de tekst van de Schrift met hem doet, in plaats van wat hij doet met de woorden van de tekst. Arnold Huijgen (2015, pp. 19-20) benadrukt dat het lezen van de Schrift geen kwestie van techniek of methode is, maar juist van een ontvankelijkheid waarbij de lezer God aan zich laat handelen.

Het lezen van de Schrift is bovendien een iteratief proces waarbij de tekst van de Schrift

meerdere keren opnieuw wordt overwogen. Dit kan zowel in stilte als hardop. Peterson suggereert daarbij dat taal in essentie mondeling is, wat het hardop lezen extra betekenisvol maakt (Peterson, 2006, p. 92; Davidson, 2011, p. 379). Deze betrokkenheid zorgt, door de verlichting van de Geest, voor een dieper begrip van de tekst na verloop van tijd.

Tot slot moet de prediker het lezen van de Schrift benaderen als een geestelijke realiteit die hij zich eigen maakt. Gebed en het lezen van de Schrift veranderen de prediker van slechts een waarnemer in een actieve deelnemer aan het Woord. Dit stelt de prediker in staat om te getuigen van wat hij in en door de Schrift heeft ervaren. Als zodanig wordt Woordverkondiging een gebeuren van dat wat wij gezien en gehoord hebben (vgl. 1 Joh. 1,3a) (Neele, 2023).

Dit proces van concentratie en toe-eigening vertraagt het leestempo en neigt naar meditatief lezen. Dit bewust vertragend lezen van de Schrift voedt een ontvankelijke receptiviteit voor de Bijbeltekst door Gods Geest voor wat het oog niet heeft gezien, het oor niet heeft gehoord, en niet in het hart van de mens is opgekomen, naar dat wat God ons openbaart [ἀποκαλύπτω, onthullen, aan het licht brengen] (naar 1 Kor. 2,9-10a).

Gebed (Oratio)

Gebed is communicatie met God. Omdat de Bijbel een boek *sui generis* is, is de *epiclese*, ofwel het gebed om de leiding van de Geest, niet simpelweg een gebed om intellectuele helderheid om de Schrift beter te kunnen analyseren, maar een nederige erkenning van ons onvermogen om de diepte van de Schrift te begripen.

Gebed functioneert in de preekvoorbereiding als een taalhandeling die tot een geestelijke ervaring leidt. Het is een moment van decentralisatie van de prediker en toewending naar de levende God. Bidden is in Gods aanwezigheid komen – hier ben ik! – met een grondhouding van ontvankelijkheid, zoals te zien is in het leven van Mozes (Ex. 3,4), die zijn aandacht en bereidheid om naar de stem van God te luisteren aangeeft. Deze houding is ook te zien in het leven van Samuël (1 Sam. 3,4-10) die zijn bereidheid om te dienen weerspiegelt en in het leven van Jesaja (Jes. 6,8) die zijn gewillige onderwerping uitdrukt om dienaar van God te zijn.

Gebed is geen middel om God te informeren over onze gedachten, onze behoeften of onze bedoelingen – alsof Hij daar niet van op de hoogte is. In plaats daarvan is gebed de heilige handeling waardoor de prediker herinnerd wordt aan zijn absolute afhankelijkheid van God in de preekvoorbereiding. In gebed spreken we met God – en nog wonderlijker: Hij spreekt met ons.

Het menselijk verstand is een geschenk van God. Maar op zichzelf beschouwd is het beperkt en uiteindelijk onvoldoende om de geestelijke diepte van de Schrift te bevatten. We hebben immers te maken met het levende Woord van de levende God (Heb. 4,12). Daarom kan geen enkele preekvoorbereiding zonder de verlichting door de Heilige Geest.

De voorbereiding van een preek begint derhalve niet met stappenplannen of commentaren, maar met het verzamelen van onze verstrooide gedachten om daarmee naar boven te keren naar God in Christus. In deze herinnering komen we de paradox van het gebed tegen: we weten niet echt hoe we moeten bidden (Luc.

11,1). Maar juist in ons niet-weten beginnen we goed te bidden.

In gebed worden we ons bewust van onze geestelijke armoede. Deze vorm van *kenosis* – een ontleding van onszelf die onze uiterste behoefte aan Gods genade en leiding erkent – leert ons om volledig te leunen op Gods genade en wijsheid. De prediker wordt leeg-gemaakt (*vacare Deo*) om vervolgens gevuld te worden, gebroken om hersteld te worden, tot zwijgen gebracht om te kunnen horen. Deze stilte voor God is geen leegte of afwezigheid; het is de heilige ruimte waar het Woord wortel begint te schieten in het hart van de prediker. Arnold Huijgen (2019, pp. 134-137) noemt in dit verband Eckharts 'leeg gemoed' als een vorm van geestelijke ontvankelijkheid: de ziel als ruimte waarin het Woord kan resoneren.

Bidden tijdens het voorbereiden van een preek is belijden: 'Ik kan uw Woord niet voor uw gemeente ontvouwen als U het niet eerst voor mij ontvouwt.' Wanneer de Geest het Woord opent, informeert het niet alleen, het transformeert ook. Gebed is dus geen formaliteit die voorafgaat aan preekvoorbereiding. Het is het hart ervan. Zonder gebed blijft de preek een toespraak; geworteld in gebed wordt het een genademiddel.

Gebed is daarom ten diepste een ontmoeting. Het stelt iemand in staat om te luisteren, om te ontvangen en om veranderd te worden door het Woord van God. Het is deze context van het gebed die de voorbereiding van de prediker vormgeeft en voorkomt wat Augustinus (1845, p. 966) eens als volgt verwoordde: 'Qui foris loquitur verba Dei, et intus non audit, inutilis praedicator est' [Wie naar buiten toe de woorden van God verkondigt, maar vanbinnen niet luistert, is een nutteloze prediker]. Het

biddend (her)lezen van de preektekst vraagt om vertrouwen op Woord en Geest om transformatie te bewerkstelligen in het leven van de prediker door een specifieke passage uit de Schrift – ook wel een 'logopneumatisch werk' genoemd (Davis, 2012, p. 91). Het gebed is dus zowel een uitdrukking als een ervaring, zowel een spreken als een luisteren, culminerend in een diepgaande ontmoeting met de levende God.

Meditatie (Meditatio)

De Schrift benadrukt vaak het belang van meditatie, vooral over Gods Woord (Joz.1,8, Ps.1,2), Zijn werken (Ps. 119,15,27,97) en Zijn aard (Ps. 77,12, 143,5). Meditatie geeft stem aan de ervaringstaal die geworteld is in de Schrift (Ps. 34,8, טָעַם, proeven, waarnemen; 1 Pet. 2:3, γεύομαι, proeven, ervaren) en zien (רָאָה, zien) dat de Heere goed is (טוֹב, aange-naam, goed voor het oog en de smaak). Het is een bewustzijn dat boven zichzelf uitstijgt, dat zichzelf 'in God' overtreft (Ef. 3,19; Fil. 4,7). Het is een voorproefje, een ervaring van het eschaton (vgl. Ps. 16,11 en 140,13).

Bij het mediteren over de Schrift in het preekproces kunnen verschillende ervaringen worden opgedaan. De eerste is de gewaarwording van het Woord: onverwacht, verblindend en overweldigend (Jes. 6,1-8; Dan. 7-10; Ezech. 1; 8; Hand. 9,3-9; Openb. 1,9-20). Het is een ontmoeting die haar oorsprong buiten haarzelf vindt. Zij wordt geïnitieerd door degene die vaak herkend wordt als *non-aliud* of 'goddelijk': 'het woord van de Heere kwam' (Jer. 2,1; Ezech. 26,1; 31,1; Hand. 9,5;). Met andere woorden, iemand die een preek voorbereidt en de Schrift leest en daarover mediteert, kan de woorden van de tekst al vele malen gelezen

hebben, maar tijdens het mediteren, verschijnen de woorden van de tekst onverwacht op een andere manier. Anders gezegd: er voltrekt zich een ontmoeting met de tekst als ervaringswaarheid. De Schrift spreekt dan van een woord dat 'gezien' wordt, en het wordt waargenomen als niet eerder gezien (Jes. 2,1; Amos 8,1; Hab. 1,1; Openb. 22,8). Het onzichtbare wordt zichtbaar door de ontmoeting met het Woord – een confrontatie met een werkelijkheid die voorheen niet gezien werd. Het begripen van het Woord wordt gegeven door Gods Geest, die de verschijning ervan initieerde. Het wordt getoond, 'zichtbaar' gemaakt voor degene die het Woord ontmoet. Dat wat verschijnt (φαίνόμενον, aan het licht komen, doen verschijnen, 'ding dat aan het oog verschijnt', Joh. 1,5; 2 Pet. 1,19; 1 Joh. 2,8) wordt openbaar (φανερόν, zichtbaar of 'grijpbaar' worden (Mark. 4,22; Rom. 1,19; 1 Kor. 4,5; Openb. 3,18).

Contemplatie (Contemplatio)

Contemplatie, diepgeworteld in de christelijke traditie, is van blijvende waarde voor de preekvoorbereiding omdat het een transformerende aandacht voor Gods aanwezigheid en Woord voedt (Sherman, 2014). Als hoogtepunt in het klassieke patroon van *Lectio Divina* houdt contemplatie in dat de ziel in stilte rust in God, in ontvankelijkheid voor Zijn zelfopenbaring. Dit is geen passieve stilte, maar een actieve overgave van het hart en de geest aan God – een geestelijke oplettendheid die meer luistert dan spreekt, meer ontvangt dan redeneert en meer wacht dan werkt. In deze heilige stilte, gevormd en gevoed door de Schrift, ziet de prediker de waarheid niet alleen als een leer die onderwezen moet worden, maar als een werkelijkheid die hij mag ontmoeten. Door

deze contemplatieve rust kan Gods Woord diep in de ziel doordringen, motieven zuiveren, affecties vormen en geestelijk inzicht verhelderen. Zo is de prediker niet alleen gekwalificeerd door een wetenschappelijke attitude, maar ook innerlijk gevormd door de gemeenschap met de drie-enige God. Deze houding stelt hem niet alleen in staat om de Schrift te analyseren of toe te passen, maar ook om er persoonlijk door getransformeerd te worden, zodat de preekvoorbereiding niet simpelweg een intellectuele taak wordt, maar een geestelijke exercitie.

'Through the reading, meditation, and prayer of Scripture, the reader becomes a contemplative participant – and this is where the sermon is formed' (Neele, 2023, p. 164). Thomas van Aquino stelt in zijn *Summa Theologiae*: '...sed vita activa secundum quam aliquis praedicando et docendo contemplata aliis tradit' [... maar het actieve leven, volgens welke iemand door te preken en te onderwijzen de vruchten van contemplatie aan anderen doorgeeft] (Aquino, n.d., III, Q40 a.1). De preek moet voortkomen uit contemplatie om zo aan anderen te kunnen doorgeven wat men zelf heeft overwogen. Dit onderscheidt contemplatie van meditatie: terwijl meditatie de geest actief bezighoudt met de Schrift, is contemplatie een genadige stilte die het hart heroriënteert, de ziel tot rust brengt en een diepe geestelijke oplettendheid bevordert (Sheldrake, 2005, p. 211). Verre van mystieke abstractie resulteert dit in christocentrisch aanschouwen (cf. 2 Kor. 3,18). Het rust de prediker toe om niet alleen *over* waarheden te spreken, maar ook *vanuit* deze waarheden. Paus Franciscus waarschuwt in *Evangelii Gaudium* (§150) tegen steriel activisme en spoort predikers aan om 'zich te laten doordringen door dat Woord voordat ze het tot anderen

spreken'. Zo blijft contemplatie wezenlijk voor preken die voortkomen uit verbondenheid met God. Deze zijn doordrenkt van goddelijke waarheid en spreken met transformerende autoriteit tot zowel het hart als de geest.

Slotopmerkingen

In deze bijdrage hielden wij een pleidooi voor een preekproces waarin aandachtige lezing van de tekst, gebed en meditatie een zelfstandige plaats hebben. Zo is het niet slechts een traject onderweg naar de preek, maar allereerst een geestelijke oefening in het luisteren naar Gods stem. Deze intentioneel-meditatieve insteek geeft ruimte aan een geestelijke leespraktijk als die van de *Lectio Divina*. Naar onze overtuiging kan deze vorm van geestelijke omgang met de tekst vruchtbaar zijn voor preekvoorbereiding in een homiletische traditie waarin de nadruk ligt op analyse, productiviteit, activiteit en eindresultaat. Voor predikanten die geschoold zijn in cognitief-kritisch omgaan met Bijbelteksten, is het van belang extra aandacht te geven aan spirituele praktijken. Het is essentieel om in het voorbereidingsproces een evenwicht te bewaren tussen zowel objectieve als subjectieve dimensies. Tegelijkertijd moet deze integratie worden erkend als een wezenlijke, geestelijke discipline. Naar onze overtuiging echter zal deze spirituele omgang het preekproces nieuwe vitaliteit geven door de Godsontmoeting, waarbij de preek een getuige is van wat gezien en gehoord is, en (hopelijk) uiteindelijk impactvollere preken opleveren.

Literatuur

- Augustine, Saint. (1845) *Patrologia Latina*. (Tom. XXXVIII, Sermo CLXXIX).
- Aquinas, Thomas. (n.d.). *Summa Theologica*. III Quaestio 40.
- Baars, A. (2011). *Ruminare verbum*. Over de meditatieve omgang met het Woord. In G. C. den Hertog (Red.), *Stil tot God*. Apeldoorn: Theologische Universiteit.
- Beeke, J. R. (2018). *Reformed Preaching. Proclaiming God's Word from the Heart of the Preacher to the Heart of His People*. Wheaton: Crossway.
- Beeke, J. R., & Jones, M. (Eds.). (2012). *A Puritan Theology: Doctrine for Life*. Grand Rapids: Reformation Heritage Books.
- Belt, H. van den. (2024). *Geestspraak. Hoe we de Bijbel kunnen verstaan*. Utrecht: KokBoekencentrum.
- Benedictus XVI. (2010). *Verbum Domini: Apostolische exhortatie over het Woord van God in het leven en de zending van de Kerk*. Vaticaanstad: Libreria Editrice Vaticana.
- Bernardus van Clairvaux. (1616). *Sancti Bernardi Opera Omnia*. Antwerpen: Ioannem Keerbergium.
- Bernard of Clairvaux (1971) *Sermons on the Song of Songs* (Vol. I, Sermon 3). Kalamazoo: Cistercian Publications.
- Boersma, H. (2023). *Pierced by Love: Divine Reading with the Christian Tradition*. Bellingham: Lexham Press.
- Bonhoeffer, D. (1958). *Finkenwalder Homiletik*. In *Gesammelte Schriften* (Vol. IV). München: Chr. Kaiser Verlag.
- Brandt, R. A., & Frederick, J. (Eds.). (2021). *Theological Interpretation of Scripture as Spiritual Formation*. Leiden: Brill.
- Busenitz, N. (2015, 2 maart). *The Bible and Lectio Divina: A Helpful Tool or a Dangerous Practice?* The Master's Seminary Blog.
- Carrell, L. (1999). *The Great American Sermon Survey*. Phoenix: Mainstay Church Resources.
- Challies, T. (2014, 21 mei). *A Danger of Lectio Divina*. Challies.com.
- Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum. (2015). *Homiletic Directory*. Vaticaanstad: Libreria Editrice Vaticana.
- Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum. (2004). *Redemptionis Sacramentum: Instructie over enkele zaken betreffende de heiligste Eucharistie, die men strikt in acht moet nemen en moet vermijden*. Vaticaanstad: Libreria Editrice Vaticana.
- Craddock, F. (2002). *Overhearing the Gospel*. Nashville: Chalice Press.
- Davidson, S. V. (2011). Sermon: Reading Out Loud. *Anglican Theological Review*, 93(3), 379.
- Davis, J. (2012). *Meditation and Communion with God: Contemplating Scripture in an Age of Distraction*. Downers Grove: IVP.
- Douma, J. (2008). *Veni Creator Spiritus. De meditatie en het preekproces*. Kampen: Kok.
- Ekris, K. van. (2022). *Dialogo, dans en duel. Preken voor tijdgenoten*. Utrecht: KokBoekencentrum Uitgevers.
- Falque, E. (2015). *God, the Flesh, and the Other: From Irenaeus to Duns Scotus* (W. C. Hackett, Trans.). Evanston: Northwestern University Press.
- Franciscus. (2013). *Evangelii Gaudium: Over de vreugde van het evangelie*. Vaticaanstad: Libreria Editrice Vaticana.

- Han, B.-C. (2022). *Vita contemplativa*. Utrecht: Ten Have.
- Harvey, A. L. (2012). *Spiritual Reading: A Study of Christian Practice of Reading Scripture*. (PhD Diss., Durham University).
- Helm, D. (2014). *Expositional Preaching: How We Speak God's Word Today*. Wheaton: Crossway.
- Howard, E. (2012). Lectio Divina In The Evangelical Tradition. *Journal of Spiritual Formation and Soul Care*, 5(1).
- Huijgen, A. (2019). *Lezen en laten lezen. Gelovig omgaan met de Bijbel*. Utrecht: KokBoekencentrum Uitgevers.
- Immink, G. (2008). Een methode van preekvoorbereiding. In H. van der Meulen (Red.), *Als een leerling preken. Preekvoorbereiding stapsgewijs*. Zoetermeer: Boekencentrum.
- Immink, G. (2018). *Over God gesproken. Preken in theorie en praktijk*. Utrecht: Boekencentrum.
- Jabush, W. J. (1968). *An Exploration of the Crisis and New Approaches in Contemporary Catholic Preaching* (PhD diss., Northwestern University).
- Kim, Y. S. (2016). *A Transformative Reading of the Bible: Explorations of Holistic Human Transformation*. Eugene: Cascade Books.
- Kimble, J. M. (2023). *Behold and Become: Reading Scripture for Transformation*. Grand Rapids: Kregel Academics.
- Klompenburg, C. van. (2020, 29 juli). *A Calvinist Explores Lectio Divina*. The Reformed Journal Blog.
- Mutto, S. (1979). *Renewed at Each Awakening*. Denville: Dimension.
- Neele, A. C. (2023). *That which we have seen. Phenomenology and homiletics*. Kampen: Summum Academic.
- Ooi, V. (2015). *Scripture and Its Readers: Readings of Israel's Story in Nehemiah 9, Ezekiel 20, and Acts 7*. Winona Lake: Eisenbrauns.
- Origen. (1998). *Letter of Origen to Gregory*. In G. Thaumaturgus, *Life and Works* (M. Slusser, Trans.; T. Halton, Ed.). Washington: Catholic University of America Press.
- Packer, J. I. (1994). *A Quest for Godliness. The Puritan Vision of the Christian Life*. Wheaton: Crossway Books.
- Peterson, E. (2006). *Eat This Book: The Art of Spiritual Reading*. London: Hodder & Stoughton.
- Pleizier, T. T. J. (2024). Hermeneutiek in de preekvoorbereiding. *Theologia Reformata*, 67(1), 41-57.
- Pfauth, E.-J. (2024). *Intentioneel leven*. Amsterdam: Maven Publishing.
- Rahner, K. (Ed.). (1968). *The Renewal of Preaching: Theory and Practice* (Vol. 33). New York: Paulist Press.
- Rosa, H. (2016). *Leven in tijden van versnelling. Een pleidooi voor resonantie*. Amsterdam: Boom.
- Rosa, H. (2022). *Onbeschikbaarheid*. Amsterdam: Boom.
- Ruijter, K. de (2013). *Horen naar de stem van God. Theologie en methode van de preek*. Zoetermeer: Boekencentrum.
- Schwanda, T. (2010). Hearts Sweetly Refreshed: Puritan Spiritual Practices Then and Now. *Journal of Spiritual Formation and Soul Care* 3(1).
- Sheldrake, P. (Ed.). (2005). *The New Westminster Dictionary of Christian Spirituality*. Louisville: Westminster John Knox Press.
- Sherman, J. H. (2014). *Partakers of the Divine. Contemplation and the Practice of Philosophy*. Minneapolis: Fortress Press.
- Tillis, S. A. (2019). *Reading to Preach. The Beneficial Nature of Lectio Divina for Sermon Preparation* (PhD Diss., Southern Baptist Theological Seminary).
- Webster, J. (2003). *Holy Scripture. A Dogmatic Sketch*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Weg, A. A. F. van de. (2020). 'De wind moet van boven komen...'. Homiletische overwegingen bij het werk van dr. A. van Brummelen. In J. A. Kloosterman (Red.), *Stilte van het hart* (pp. 59-69). Apeldoorn: De Banier.
- Weg, A.A.F. van de. (2025). 'Words, after speech, reach into the silence'. Listening reading. Hans Boersma and resonance. (te verschijnen)